

N:o 154.

Af Herr **S. von Friesen**: *Om beviljande af ett årligt anslag å 6,000 kr. till undervisning i den praktiska behandlingen af tyska, engelska och franska språken vid universiteten.*

Knappt 30 år äro förflutna, sedan de fränmande lefvande språken så väl vid universiteten som vid de allmänna läroverken erhöllo sina särskilda målsmän, likställda med dem för öfriga läroämnena. Detta förhållande i förening med en från äldre tider nedärfd uppfattning om de lefvande språkens ringare betydelse i pedagogiskt afseende än de dödas, har utan tvifvel i främsta rummet vållat, att särskildt för utbildande af lärare i detta eller rättare dessa ämnen icke blifvit sörjdt på ett nog omfattande eller fullt riktigt sätt. Härtill har ock säkerligen bidragit, att man till en början — och kanske mångenstädes ännu — ej fått blicken öppen för att den förberedelse, som bör fordras af en blifvande lärare i *levande* språk, i väsentligt afseende skiljer sig från den, som beträffande de *döda* språken kan anses vara den rigtige.

Att många önskemål i förevarande afseende å ena sidan återstå att fylla och å andra sidan allt kraftigare tränga sig fram, bevisas ock af flera uttalanden, som härom under de senare åren blifvit gjorda. Så uttalar den senast samlade läroverkskomitén den åsigten:

dels att vid universiteten en ordinarie professur i hvardera af de moderna språkgrenarne bör finnas, men, för så vidt sådant ej kan inom närmaste framtid åvägbringas,

att genom tillsättning af en extra ordinarie professor vid sidan af

den nuvarande ordinarie professorn i nyuropeisk lingvistik, de båda ämnen, romansk och germansk lingvistik, böra erhålla hvar sin särskilda målsman samt behandlas som tvenne särskilda undervisnings- och examensämnen; eller *att*, om detta anses ej kunna ske förr än genom ledighets inträffande i någon af de ännu kvarvarande akademie-adjunkturerna, medel till den extra ordinarie professurens tillsättande blifvit tillgängliga, anstalt med det första bör träffas att genom lämplig persons förordnande vinna ofvan nämnda resultat;

dels att särskilda öfningar för meddelande af färdighet i de moderna språkens praktiska behandling böra anordnas för de studerande, som vilja derom vinnlägga sig, samt medel dertill anslås.

Denna komiténs uttalade åsigt har vunnit bifall och understöd af myndigheter, som haft att yttra sig om komiténs betänkande, universitetens konsistorier, filosofiska fakulteter och humanistiska sektioner, domkapitel, läroverkskollegier. Särskildt yttrar universitetens kansler, att han »på det högsta tillstyrker behjertande af komiténs förslag om fördelning af de moderna germanska och romanska språkgrenarne i två särskilda examensämnen».

Det år 1884 församlade elfte allmänna svenska läraremötet gjorde, på förslag af ett utskott, som särskildt framhållit »det allt bestämdare framträdande behovet af förmåga hos läraren att bibringa sina lärjungar *praktisk* språkfärdighet till det omfång, som äfven under nuvarande förhållanden borde kunna åstadkommas», bland annat följande uttalanden:

att ämnet nyuropeisk lingvistik i examina för den filosofiska graden måtte delas i två särskilda examensämnen, det ena omfattande germanska, det andra romanska språk; samt

att förutom de medel, som redan äro anslagna till stipendier åt lärare i främmande lefvande språk, ytterligare ett tillräckligt stort belopp må anslås till två stipendier, som årligen skulle tilldelas lärarekandidater, hvilka i aflagd filosofie licentiat- eller kandidatexamen visat sig ega grundliga teoretiska insigter i de nämnda språken och derjemte under genomgående af föreskrifven profärskurs ådagalagt goda anlag för undervisning i dessa läroämnen; innehafvare af sådant stipendium skulle vara skyldig att, för vidare utbildande af sin färdighet i behandlingen af ett eller två af de främmande språken, under minst *ett* års tid vistas i *ett* eller högst *två* af de länder, hvilkas språk läsas vid våra allmänna läroverk.

Med afscende på önskvärdheten deraf att blifvande lärare i främmande lefvande språk erhålla en förbättrad utbildning, synas sålunda följande åtgärder böra vidtagas.

1. Det närvarande examensämnet vid universiteten »nyeuropéisk lingvistik» bör delas i två, romansk lingvistik och germansk lingvistik. — I sjelfva verket synes det för det närvarande vara föga lockande för en student att egna sig åt studiet af de tyska, engelska och franska språken, då han å ena sidan för sin examen behöfver ett visst antal betygsenheter, å andra sidan för sina kunskaper i dessa tre språk erhåller ett enda vitsord, under det han, om han t. ex. studerar latin, grekiska och hebreiska, i dessa ämnen erhåller tre särskilda vitsord.

2. I stället för den nuvarande professuren i nyeuropéisk lingvistik och modern litteratur böra vid hvardera universitetet två professorer upprättas, den ena i romansk, den andra i germansk lingvistik. — Vid Upsala universitet finnas för närvarande *fyra* professorer för de klassiska språken, men endast *en* för de moderna; vid Lunds universitet åter finnas *tre* för de förra och likaledes endast *en* för de senare. Blotta omnämmandet af dessa förhållanden torde gifva vid handen, att de äro missförhållanden, som både böra och kunna afhjelpas.

3. Särskilda öfningar för meddelande af färdighet i de moderna språkens praktiska behandling böra vid universiteten anordnas. — Man klagat ofta och icke utan skäl öfver att undervisningen i lefvande språk vid läroverken går i en allt för ensidig, teoretisk riktning. Orsakerna härtill äro visserligen flere, men den väsentligaste torde dock vara den, att lärarne sjelfva i allmänhet icke erhållit någon annan undervisning. Det är ett viktigt önskemål, som ofta framhålles af skolungdomens föräldrar och målsmän, att lärjungarne, hvilka egna en icke obetydlig del af sin arbetstid åt de främmande lefvande språken, äfven måtte i dem erhålla någon praktisk färdighet, som kan vara dem till nytta, vare sig de direkt utgå i det praktiska lifvet eller öfvergå till fortsatta studier. Men om denna önskan skall kunna mera allmänt fyllas, är det nödvändigt, att en åtgärd i det här föreslagna syftet vidtages.

4. Stipendier böra inrättas för att bereda lärarekandidater i lefvande språk tillfälle att, *innan* de inträda i lärareverksamhet, ytterligare och företrädesvis i praktisk riktning utbilda sig för sitt lärarekall i det land, der det af dem valda språket är modersmål. Ledighet, säkerhet och korrekthet i behandlingen af ett lefvande språk kan i något högre grad i regeln endast vinnas af den, som vid vistelse i det land, der det

af alla talas, under en icke allt för kort tid haft tillfälle att höra det af en mängd personer och beträffande alla lifvets förhållanden användas samt sjelf nödgats dagligen och stundligen använda detsamma. Men en sådan intimare bekantskap med de moderna språken bör vid hvarje läroverk, åtminstone vid hvarje högre sådant, förefinnas hos någon lärare för hvart och ett af de tre främmande språken. För dem, som erhålla sådana stipendier, hafva de i mom. 3 nämnda öfningarna, hvilka för det stora flertalet lärare i lefvande språk kunna anses tillräckliga, den stora betydelsen, att de för dem göra möjligt att af sin vistelse i det främmande landet draga vida större nytta, än de utan dessa förberedande öfningar skulle kunna.

Det är icke min mening att i denna motion föreslå det omedelbara förverkligandet af alla dessa önskningsar, men jag har velat anföra dem i ett sammanhang för att gifva en öfversigt öfver den ställning, i hvilken den viktiga frågan om en förbättrad utbildning af lärare i främmande lefvande språk för det närvarande befinner sig. Här vill jag endast påkalla Riksdagens medverkan för genomförande af det under mom. 3 här ofvan nämnda förslaget om beredande af undervisning i språkens praktiska behandling för blifvande språklärare.

Efter hvad jag erfarit hafva båda universiteten bland sina önskningsar till innevarande Riksdag upptagit den om åstadkommandet af en sådan undervisning, som här åsyftas. Men i jmförelse med andra universitetens behof läser detta icke hafva erhållit en sådan plats, att det i statsverkspropositionen kunnat tillgodoses. Att från universitetens sida denna fråga skulle anses visserligen icke utan betydelse, men dock ej bland de viktigaste, kunde man redan vänta af ett yttrande, som i fråga om läroverkskomiténs betänkande faldes af Upsala universitets rektor i den humanistiska sektionen: han säger nemligen, att han anser sig böra »tillstyrka bifall till komiténs förslag angående undervisningen i främmande lefvande språk vid universiteten, så vida nödiga medel kunna erhållas utan åsidosättande af andra möjligen ännu viktigare behof inom sektionen». Den gjorda reservationen — naturlig som den är — kan knappt vara i annan afsigt särskildt uttalad än för att ställa den förevarande frågan något i bakgrunden. Ur *universitetens* synpunkt kan sålunda särskildt frågan om undervisning i språkens praktiska behandling möjligen framställa sig såsom icke tillhörande de viktigaste; om det berättigade i ett sådant åskåd-

ningssätt behöfver jag icke här yttra mig, ty det är ett *skol*-intresse, som i fränsta rummet af mig nu åsyftas. Denna min uppfattning förklarar ock, hvarföre jag nu, oaktadt det ifrågavarande behofvet ansetts böra träda tillbaka för andra *universitets*-behof, dock vågar ur *läroverkens* synpunkt för dess afhjelpande vända mig till Riksdagen. Det bör ock ej kunna anses obefogadt, att en enskild motionär gör denna framställning, enär de allmänna läroverken icke — såsom universiteten — hafva någon gemensam öfverordnad myndighet, hvilken för Kongl. Maj:t framställer deras behof.

En föreställning om huru den åsyftade undervisningen skulle kunna anordnas erhåller man genom nedanstående utdrag af den framställning härom, som den för saken varmt intresserade professorn i nycuropeisk lingvistik vid Upsala universitet gjort till humanistiska sektionen derstädes. Efter att hafva framhållit, huru som det är erforderligt, att i hvar och ett af de tyska, engelska och franska språken anställas en lärare, som har detta språk till sitt modersmål och derjemte är i besittning af den bildning och lärareckicklighet, som gör det möjligt att meddela god och säker undervisning och ledning, föreslår nämnde professor följande:

»Universitetets kansler eger att efter förslag af filosofiska fakultetens humanistiska sektion till lärare för en tid af sex år antaga och förordna utländing, som har det språk, i hvilket han skall undervisa, till sitt modersmål och eger den vetenskapliga bildning, som för hans lärareverksamhet anses behöflig.

»Lärare åligger att i det språk, som utgör hans läroämne, under den del af läsåret, då offentliga föreläsningar hållas, tre timmar i veckan meddela offentlig undervisning på det sätt, som af universitetets kansler efter förslag af humanistiska sektionen föreskrifves; att dessutom under samma tid likaledes tre timmar i veckan gifva enskild undervisning åt studerande mot en af det mindre konsistoriet efter humanistiska sektionens förslag bestämd afgift, hvilken af hvarje studerande, som begagnar sig af denna undervisning, vid lärokursens början erlägges; att för öfrigt mot den ersättning han sjelf finner skäligen meddela enskild undervisning åt de studerande.

»Lärare åtnjuter ett årligt arvode af 2,000 kr., som kvartalsvis till honom utbetalas.»

Detta förslag gillades af den humanistiska sektionen i Upsala och

låg till grund för konsistoriets uttalande i ämnet. Föga afvikande derifrån är äfven den från Lunds akademiska konsistorium gjorda framställningen.

Hvilken förändring i den närmaste framtiden kan förestå de allmänna läroverken, är ovisst; men visst är, att hvilken denna förändring än blir, alltid skall undervisningen i de främmande lefvande språken i dem spela en betydelsefull rol. För ett litet land som vårt, med egen litteratur af jemförelsevis ringa omfång, med ett språk, som förstås i en jemförelsevis ringa del af äfven den civiliserade verlden, blir det, under det samfärdseln mellan länderna ständigt växer, allt mera nödvändigt, att ungdomen erhåller en jemväl i praktiskt afseende god underbyggnad i de viktigare främmande kulturspråken. Det är för att främja detta mål, som jag nu vördsamt föreslår,

att Riksdagen, för åstadkommande af undervisning vid universiteten i den praktiska behandlingen af tyska, engelska och franska språken i enlighet med de bestämmelser härom, som Kongl. Maj:t, efter universitetsmyndigheternas hörande, kan finna för godt att utfärda, ville ställa till Kongl. Maj:ts disposition för hvarterdera af universiteten i Upsala och Lund ett årligt belopp af 6,000 kronor.

Stockholm den 28 Januari 1886.

Sixten von Friesen.

I denna motion instämmer

A. Hedin.
